

9. Norbutaevich J. T. Use Of Mobile Applications In The Process Of Teaching Information Technology //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. – 2020. – T. 8. – №. 6. – C. 100-106.

YAPONIYA OLIY TA'LIM TIZIMI BOSHQARUVI

K.Z.Mamatkarimov

BIMM toyanch doktoranti

@k-beck@mail.ru

Yaponiya ta'lim tizimi olti yillik boshlang'ich maktab (6–12 yoshli bolalar uchun), uch yillik o'rtani o'z ichiga olgan "olti-uch-uch-to'rt" tizimini qo'llaydi. 13–15 yosh), uch yillik o'rta maktab (ya'ni 16–18 yoshdagilar uchun to'liq o'rta yoki o'rta maktab) va to'rt yillik universitet. To'qqiz yillik boshlang'ich va to'liq o'rta maktab majburiydir. Ta'lim, madaniyat, sport, fan va texnologiyalar vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, o'rta maktab bitiruvchilarining yuqori foizi (2013 yilda 98,4%) o'rta yoki tegishli maktablarda o'qidi, taxminan yarmi (53,2%) oliy ta'lim darajasida ta'lim oldi. "Olti-uch-uch-to'rt" tizimiga amal qilmaydigan ba'zi maktablar mavjud, masalan, tibbiyot, farmatsevtika va stomatologiya maktablari.

Oliy ta'limda xususiy ta'lim muhim rol o'ynaydi. 2013 yil holatiga ko'ra, boshlang'ich maktablarning atigi 1,0 foizi, o'rta maktablarning 7,3 foizi va o'rta maktablarning 26,5 foizi xususiydir. Aksincha, Yaponiyadagi 782 ta universitetning 77,5 foizi xususiy, qolganlari 11,0 foizi milliy va 11,5 foizi boshqa davlat (prefektura yoki shahar) universitetlaridir.

Yaponiyada uchta asosiy universitet turi mavjud bo'lib, ular milliy, davlat va xususiy universitetlar. Yaponiyada o'quv yili an'anaviy tarzda apreldan keyingi martgacha davom etadi va ko'pchilik universitetlarida shunday.

- *Milliy universitetlar* - Yaponiya hukumati tomonidan moliyalashtiriladi va odatda mamlakatdagi eng nufuzli muassasalar sifatida qaraladi. Jami 86 ga yaqin, shu jumladan Tokio universiteti - dunyodagi eng yaxshi 30 ta universitetdan biri.

- *Davlat universitetlari* - mahalliy hukumatlardan (shahar yoki prefektura) mablag' oladi. Bu shuni anglatadiki, ular milliy universitetlarga qaraganda kamroq obro'li bo'lsa-da, ular ko'pincha o'z jamoalari bilan mustahkam aloqaga ega. Yaponiyada 100 ga yaqin davlat universitetlari mavjud.

- *Xususiy universitetlar* - Yaponiyadagi universitetlarning katta qismini tashkil qiladi, hozirda ularning 600 dan ortig'i mavjud. Ular davlat tomonidan moliyalashtirilmaganligi sababli, ular ko'pincha yuqori to'lovlarni olishlari kerak. Biroq, bu ularning o'quv dasturlari va qabul qilish siyosatida ko'proq erkinlik va moslashuvchanlikka ega ekanligini anglatadi.

Ko'pgina mamlakatlardan farqli o'laroq, Yaponiya oliy ta'limida standartlashtirilgan baholash tizimi mavjud emas. Biroq, ko'pgina universitetlar to'rt balli A, B, C va F shkalasidan foydalanadilar. Faqat eng istisno ishlarga A bahosi beriladi, F esa muvaffaqiyatsiz hisoblanadi. Ikkinchisini olgan talabalar imtihon yoki topshirilgan topshiriqni qayta topshirishlari mumkin.

Urushdan oldingi va urushdan keyingi yapon ta'lim falsafasi va mas'uliyatini taqqoslaganda uchta asosiy xususiyat mavjud. Birinchidan, Ikkinchi jahon urushi oldidan ta'lim to'g'risidagi qonunlar imperatorlik farmonlari tamoyiliga asoslangan edi. Urushdan keyin u Yaponiya Konstitutsiyasi va Ta'lim to'g'risidagi asosiy qonunda o'z ifodasini topgan qonunchilikni qabul qilish tamoyiliga o'tdi. Ikkinchidan, urushdan oldin ta'lim muxtoriyat emas, balki milliy ish edi. Hukumat maktablarni boshqarish va xodimlarni boshqarish uchun mas'ul bo'lgan bo'lsa, mintaqaviy tuzilmalar maktab rejasini ta'minlash va o'qituvchilarning ish haqi uchun javobgar edi. Urushdan keyin mintaqalar markazsizlashtirish tamoyiliga asoslangan ta'lim uchun mas'uliyatga ega bo'lsa, milliy hukumat mintaqaviy organlarga yo'l-yo'riq va maslahat berish funksiyalarini saqlab qoladi. Uchinchidan, urushdan oldin Yaponiyada ta'lim hokimiyati maktab inspektori tizimiga asoslangan yuqoridan pastga mexanizmga asoslangan edi: Ta'lim vaziri (maktab inspektori) - gubernator (prefektura maktab inspektori va okrug maktab inspektori) - mer (ta'lim masalalari qo'mitasi). - Direktor va o'qituvchi. Urushdan

keyin esa ta'lim vazirligi va ta'lim kengashlarining huquqiy jihatdan teng ekanligi haqidagi asosiy tamoyil qabul qilindi.

Ta'lim ma'muriyatidan ta'limni faol ta'minlash talab qilinadigan zamonaviy farovonlik sharoitida markaziy ta'lim boshqaruvining roli kuchayadi va davlat zimmasiga tushadigan moliyaviy yuk ortib boradi. Natijada, ta'limni boshqarishning turli jabhalarida va unga hamroh bo'lgan moliyaviy tizimlarda islohotlar zarur edi. Bularga i) ma'muriyat ishtirok etish tizimi, ii) ta'lim rejalarini amalga oshirish, iii) ta'lim tadqiqot tizimini tayyorlash kiradi. Zamonaviy farovonlik davlatlarining umumiy muammosi shundaki, soliq tushumlari darajasi farovonlikni ta'minlashga teskari proportsionaldir. 1980-yillarda rivojlangan mamlakatlarda ta'lim sohasidagi ijtimoiy islohotlarning asosiy xususiyati davlat boshqaruvini tartibga solish edi. Hukumatni tartibga soluvchi davlatlar o'zlarining xususiy sektorlariga jamoat ishlari loyihalarini yoki xususiylashtirilgan milliyashtirilgan sanoatni ishonib topshirdilar va "kichik hukumatni ilgari surib, raqobat tamoyiliga asoslangan holda o'zlarining iqtisodiy faoliyatini faollashtirishga harakat qildilar. Derogulyatsiya siyosati ostida ta'lim boshqaruvi ta'lim boshqaruvining rolini oldindan tartibga solinadigan turdan post-chek turiga o'tkazishni o'z ichiga oladi, muhim vazifani bajaradi, xizmatlarning jamoat xarakterini saqlashga harakat qiladi. Ijtimoiy davlatning ta'lim ma'muriyati cheklangan ta'lim resurslari bilan samarali ta'lim tadbirlarini amalga oshirish uchun ta'lim rejalarini nazorat qilishga urinayotgan bo'lsa-da, tartibga solinmagan holda ta'lim boshqaruvi yondashuvi pul qiymatini maksimal darajada oshirish uchun xususiy sektor energiyasini safarbar qilishga harakat qiladi. ta'lim rejalaridan ko'ra, raqobatbardosh ta'lim resurslaridan samarali foydalanish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Adachi, T. (2002). Gakuryoku tesuto hantai tousou [Akademik qobiliyatni milliy baholashga qarshi kurashlar]. T. Abiko, I. Arai, K. Iinaga, I. Iguchi, T. Kihara, K. Kojima va X. Horiguchi (Tahrirlar), *Gendai gakkou kyouiku daijiten* [Zamonaviy maktab ta'limi entsiklopediyasi] (2-jild, 2-jild) 378–379-betlar). Tokio: Gyosei.

2. Amano, I. (1983). *Shiken no shakaishi* [Test sotsiologiyasi]. Tokio: Tokio universiteti matbuoti.

3. Amano, I. (1992). Daigaku nyuugakusha senbatsu ron [Universitetga kirish abituriyentlarini tanlash bo'yicha fikr]. IDE (Oliy ta'limni rivojlantirish instituti). *Gendai no koutou kyouiku* [Zamonaviy oliy ta'lim] , 338 , 5–12.

4. G.A.Majidova, K.Z.Mamatkarimov. Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning o'rni. Educational Research in Universal Sciences. ISSN:2181-3575. 236-238 b.

5. Хасанов, А. А. (2012). Межпредметные связи как дидактические условия повышения эффективности учебного процесса. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*, 10(2), 142-143.

6. Ziyodulla o'g'li, M. K. Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning o'rni.

ГРАФИК DASTURLARNI O'QITISH USLUBI

Xodjayeva Nodra Sharifovna,

Hakimova Indira Qurmangaliyevna

Toshkent davlat transport universiteti

Informatika va kompyuter grafikasi kafedrasida katta o'qituvchisi, assistenti

Nodira1955@gmail

MathCad, Matlab, Excel dasturlarida o'qituvchi grafik tuzishni tushuntirish jarayonida talabalarning ilm-bilim, ko'nikma, malakalarini oshirib boradi. Buning uchun o'qituvchi har bir mavzuni o'tganda maqsad qo'yiladi, va o'quv materiallarni to'g'ri tanlab unga ta'luqli bo'lgan jihozlar: dasturlar o'rnatilgan kompyuter sinfi, electron doska, taqdimot, rangli mel, tarqatma materiallar tayyorlanadi. Yangi mavzuni boshlashda o'qitishning interfaol usullarini tanlash, ya'ni ta'lim oluvchilarni faollashtiruvchi va mustaqil fikrlashga undovchi, ta'lim jarayonining markazida ta'lim oluvchi bo'lgan metodlar tanlanishi maqsadga muvofiqdir. Bu metodlar qo'llanilganda ta'lim beruvchi ta'lim oluvchini faol ishtirok etishga